

Freedom House ve Metodolojisi Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme

Ömer Taylan*

Öz

Merkezî, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD'nin) Washington eyaletinde bulunan ve uluslararası bir düşünce kuruluşu olan Freedom House (FH), kendine özgü bir metod kullanarak ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni referans alarak ülkelerin demokratik durumlarını etkin bir şekilde izlediğini ve özgürlüğün gelişimine katkı sunduğunu iddia etmektedir. Bu çalışma, FH'nin ülkelerin demokrasi düzeyini nasıl ölçtüğünü ve ABD'nin FH aracılığıyla diğer bölgeler üzerinde nasıl bir hegemonya kurduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışma, FH'yi salt bir bilgi kaynağı olarak ele almak yerine, onun politik ve ideolojik arka planını eleştirel bir yaklaşımla değerlendirmeyi hedeflemektedir. Ancak bu eleştirel yaklaşım, FH ve metodolojisine ilişkin tüm tartışmaları, tutarsızlıkları ve özellikleri kapsamamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Freedom House, Demokrasi, Özgürlük, Hegemonya ve ABD.

A Critical Evaluation of Freedom House and its Methodology

Abstract

Freedom House, an international think tank headquartered in Washington State in the United States of America (USA), claims that it effectively monitors the democratic status of states and contributes to the development of freedom by using a unique method to measure the level of democracy of countries and by referencing the Universal Declaration of Human Rights. This study aims to reveal how Freedom House measures democracy and how the US has established a hegemony through Freedom House. It also aims to critically evaluate the political and ideological background of Freedom House rather than treating it as a mere source of information. However, this critical approach does not cover all the controversies, inconsistencies, and peculiarities of Freedom House and its methodology.

Keywords: Freedom House, Democracy, Liberty, Hegemony, and USA.

*Dr. Öğr. Üyesi | Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
otaylantr@gmail.com | ORCID: 0000-0002-6499-6770

DOI: 10.36484/liberal.1237927

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 29, Sayı:113, Kış 2024, ss. 171-191.

Gönderim Tarihi: 17 Ocak 2023 | Kabul Tarihi: 14 Mart 2024

Giriş

1930'larda Hitler'in, Yahudileri ve diğer hedef grupları (Polonyalılar, Slavlar, çingeneler, engelliler ve yaşlılar) öldürerek insanlık suçu işlemesi ve bu eylemlerle ilgili propaganda merkezi olan *Braunes Haus*'u kurması, *Amerikan epistemik topluluğunu*¹ büyük ölçüde kaygılandırmıştır. Hitler'in antisemitizm ve etnik temizlik politikaları sadece Almanya ile sınırlı kalmamış aynı zamanda uluslararası düzeyde geniş bir endişe ve korku yaratmıştır. Bu politikalar, İkinci Dünya Savaşı'nın ortaya çıkışında önemli bir rol oynamıştır (Bradley, 2015: 32; Zerndt, 2016: 2).

Amerikan epistemik topluluğu, Hitler'in saldırgan politikalarına ve insan haklarının ihlallerine karşı koymak amacıyla çok sayıda toplantı düzenlemiştir. Sonuç olarak ABD'deki Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Parti'nin desteğiyle FH kurulmuştur. FH'nin kurucuları arasında; ABD eski başkan aday Wendell Willkie, eski başkan Franklin Delano Roosevelt'in eşi Eleanor Roosevelt, tanınmış akademisyenlerden George Field, Nazi Almanya'sından sınır dışı edilen Amerikalı ilk gazeteci Dorothy Thompson ve ünlü gazetecilerden Herbert Bayard Swope gibi önemli isimler yer almıştır. FH'nin kuruluş amacı ve misyonu, demokrasiyi korumak ve özgürlüğün gelişimine katkıda bulunmak olarak açıklanmıştır (Freedom House, 2018).

FH, demokrasiyle ilgili ilk değerlendirmesine 1953 yılında "*Balance Sheet of Freedom*" adlı raporlar yayınlamakla başlamıştır. Bu raporlar, özgürlük için kazanç ve kayıpları temsil ettiğine inanılan verileri içermekte yani bir önceki yılın demokrasi açısından yaşanan gelişmelerini değerlendirmektedir (Bradley, 2015: 32-33; Zerndt, 2016: 150). Bu tür raporlar, ülkeler arasında karşılaştırma yapma ve dünya genelinde demokrasi durumu hakkında bilgi sağlama amacı taşıyan önemli kaynaklardır. FH'nin raporlama faaliyetleri, demokratik normları artırmaya ve politika çalışmalarını bilgilendirmeye yönelik bir katkı sağlamaktadır.

FH daha kapsamlı bir araştırmaya 1972 tarihinde "*The Comparative of Study Freedom*" isimli çalışmayla girişmiştir. Bu çalışmada Raymond Duncan Gastil, *İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si*'ni referans alarak bir veri seti oluşturduğunu belirtmiştir (Freedom House, 2018). Belirli bir veri setinin en büyük eksikliği, ülkeler arasındaki ekonomik, sosyal, siyasal, hukuki, dinî, kültürel ve mezhepsel vb. farklılıkların dikkate alınmamasıdır. Bu durum, veri

¹ Bu tür toplulukların temel özellikleri, toplumsal davranış kodlarının norm haline gelmesine ve yerleşmesine öncülük etmeleri ve toplumun düşünsel evrenine yerleşen kavramları icat etmeleridir (Ertugay, 2006: 32).

seti için analizin eksik yapılmasına ve güvenilirliğinin sorgulanmasına neden olmaktadır (Puddington, 2013: 32, 36).

FH, Sovyetlerin dağılmasının ardından özellikle Doğu Avrupa ve Orta Asya'da demokratikleşme reformlarını desteklemek amacıyla etki alanını genişletmiş ve bölgedeki birçok ülkede faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu nedenle çok sayıda bölgesel uzmanı kadrosuna dahil ederek ve birçok yerde ofis açarak bölgedeki demokratik süreçleri desteklemeye çalışmıştır. FH'nin kadrosuna dahil ettiği uzmanlar, küreselleşme sürecinde etkin bir rol oynayan, demokratik değerleri yaymaya çalışan, sivil toplumu güçlendiren ve uluslararası alanda demokrasiyi teşvik eden küresel elitin bir parçası olarak görülmektedir. Ancak, bazı eleştirmenler, bu tür uzmanların bazen kendi politik ajandalarını diğerlerine dayatmaya çalıştıklarını, yerel kültür ve koşulları yeterince dikkate almadıklarını veya uluslararası ilişkilerde güç dinamiklerini göz ardı ettiklerini savunmaktadır (Guilhot, 2005: 7). Dolayısıyla demokratikleşme politikaları sadece demokratik değerleri yayma amacı taşımayabilir. Gelişmiş ülkelerin kendi ulusal çıkarlarını güçlendirmek, bölgesel istikrarını sağlamak ve siyasi etkilerini artırmak gibi saiklerle hareket ettiği ileri sürülmektedir. Ayrıca nesnel bulguların skorlar şeklinde sunulması, çeşitli alanlarda insanlar üzerinde etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Gücün açıkça uygulanmadığı yerlerde skor sonuçları sıklıkla belirleyici bir rol oynamakta ve çeşitli bağlamlarda karar alıcılar için objektif ve ölçülebilir bilgiler sağlamaktadır (Porter 1995: 77).

Guilhot, *The Democracy Makers: Human Rights and the Politics of Global Order* adlı kitabında, demokrasiyi kuranların rolüne odaklanarak, demokrasi teşvikinin arkasındaki söylemin nasıl dönüştürüldüğünü incelemektedir. Sonuç olarak, demokrasi teşvikinin arkasındaki politikaların, stratejilerin ve dinamiklerin aslında "küresel örgütlü çıkarların gücünü" korumak ve sürdürmek amacıyla istimal edildiğini ortaya koymaya çalışmaktadır (Guilhot 2005: 2, 7).

FH özellikle Çin, Rusya, Türkiye, Mısır, Irak, İran ve Afganistan'daki demokrasi ve insan haklarına ilişkin sorunlara dikkat çekerek uluslararası toplumun bu konularda daha fazla bilinçlenmesini (Freedom House, 2018) istemektedir. Bu nedenle FH'nin belirtilen ülkelerdeki değişimleri yakından takip ettiği ve bu ülkelerin uluslararası sistemdeki güçlerini zayıflatmaya çalıştığı da iddia edilmektedir.² Bu iddiaya göre, Irak'ın zengin petrol yatakları ile ABD'nin Irak'a yönelik askeri müdahalesi arasında bir bağlantının olması kaçınılmazdır. ABD'nin askeri eylemlerini meşrulaştırmak için demokratik

2 Rusya, FH'nin politik gelişmelerle ilgili değerlendirmelerini, kendi ulusal egemenliğine bir tehdit olarak algılamaktadır. Çünkü Rusya'ya göre FH, ABD'nin hegemonyasını meşrulaştırmak amacıyla küresel basında Rusya'ya karşı sertlik propagandasını teşvik etmekte ve Rusya ile çıkarları çatışan örgütlere önemli miktarda finansman sağlamaktadır (Tsygankov ve Parker, 2015).

değerleri kullandığı ancak bu eylemleri enerji kaynaklarına erişim motivasyonu ile gerçekleştirdiği öne sürülmektedir (Gastil, 1978: 4).

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, faaliyetlerini sürdürmek için özel sektör, hükümetler, devlet ajansları, uluslararası kuruluşlar ve diğer kamu kurumlarından destek alabilmektedir (Aslan, 2010: 372). FH'nin mali gelirleri incelendiğinde, 2001'den 2013'e kadar olan süre boyunca bütçenin 11 milyon dolardan 45 milyon dolara artış gösterdiği bulgulanmıştır. Bu bütçenin %88'inden fazlası, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (*U.S. Agency for International Development*) ve ABD Dışişleri Bakanlığı (*U.S. Department of State*) kaynaklı olduğu saptanmıştır. FH, yıllık mali raporlarında hükümet finansmanının büyüklüğünü daha genel bir "hibeler ve katkılar" kategorisi altında sunarak bu finansmanın detaylarını gizlemeyi tercih etmektedir. FH'nin, hükümet kaynaklı finansmanının detaylarını gizlemesi örgütün bağımsızlığı, tarafsızlığı ve şeffaflığı konusunda ciddi eleştirilere yol açmaktadır (Schneider, 2014: 13; Davis, Kingsbury ve Merry, 2015: 6; Zerndt, 2016: 4, 44).

FH, vergiden muaf bir kuruluş 501(c)3 olarak, her yıl düzenli bir şekilde Ulusal Gelir İdaresi'ne (*Internal Revenue Service*) ayrıntılı bir bütçe dökümünü içeren 990 *Forms* belgelerini sunmakla yükümlüdür. FH'nin web sitesinde bulunan mali raporlar, katkıda bulunanları sadece üç kategoriye ayırarak listelemektedir: 1.000 \$- 5.000 \$ arasında katkıda bulunanlar; 5.000 \$ - 10.000 \$ arasında katkıda bulunanlar; 10.000 \$ üzerinde katkıda bulunanlar. Mali raporlar detaylı bir şekilde incelendiğinde, FH'ye yüklü miktarda katkıda bulunanların farklı kişi ve örgütler olmadığı ancak bu izlenimin yaratılmaya çalışıldığı tespit edilmiştir. FH'nin sunduğu 990 *Forms* belgelerinde, kuruluşun fonlarının büyük bir kısmının ABD hükümetlerinden geldiğini açıkça ortaya koymaktadır (Freedom House Inc, 2023).

FH gibi bağımsız olarak bilinen kuruluşların aslında ABD hükümetleri ve ilgili kurumlarla (*Central Intelligence Agency, Accuracy in Media, Radio Free Europe ve Central Intelligence Agency*) yakın ilişkiler içinde olduğu ve ABD'nin dış politikasına hizmet etmek üzere propaganda faaliyetlerine katkı sağladığı savunulmuştur (Herman ve Chomsky, 2012: 97). Gramsci'nin (1992) deyimiyile kültürel hegemonya, bir topluluğun düşünsel ve kültürel alanlarda belirli bir grubun egemenliği ve etkisi altında olmasıdır. Eğer FH, belirli bir politik çizgiye hizmet eden lobicilik faaliyetlerine yönelmişse örgütün, kültürel hegemonyanın bir parçası haline geldiği iddia edilebilir.

FH'nin kendini sivil toplum örgütü olarak tanımlaması ve hükümet fonlarını kabul etmesi, bir çelişki olarak görülmektedir. Sivil toplum örgütlerinin hükümet fonlarını kabul etmesi, örgütün politik bağımsızlığını veya

tarafsızlığını tehlikeye atabilecek durumlara yol açmaktadır. Çünkü sivil toplum örgütleri genellikle bağımsız bir şekilde faaliyet göstermeyi ve herhangi bir politik ajandaya hizmet etmemeyi amaçlamaktadır. FH'nin bir taraftan özgürlük, demokrasi ve insan hakları gibi evrensel değerleri savunması, diğer taraftan savunduğu değerlerle çelişen eylemlerde bulunması, kendi tutarsızlığına ilişkin iddiaları güçlendirmektedir (Giannone, 2010: 75).

Bollen (1990, 2000), Coppedge (2002, 2011), Munck (2002, 2009) gibi akademisyenler, FH'nin veri setleriyle ilgili metodolojik eksikliklere dikkat çekmiş ve bu konuda çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Akademisyenlerin bu çalışmaları, ölçüm süreçlerinin tarafsızlığı, ölçülen konseptin doğru bir şekilde tanımlanması, veri toplama yöntemlerinin güvenilirliği ve ölçme araçlarının geniş bir yelpazede kullanılabilir olup olmadığı gibi faktörlere odaklanmaktadır (Schneir, 2014: 15). Üstelik puan kartlarının gizli tutulması ve puanlama sürecine ilişkin gerekçelerin belirtilmemesi, endekslerin nasıl oluşturulduğu ve hangi kriterlere dayandığı konusundaki şeffaflığı zedelemektedir. Bu durum, endekslerin güvenilirliği ve tarafsızlığı hakkında şüphelerin artmasına neden olmaktadır (Bradley, 2015: 38).

FH'nin değerlendirme süreçleri ve sonuçları hakkında şeffaf olmadığı şeklindeki eleştirilerde puanlama sürecinde yer alan kişilerin öznel tutumunun önemli bir rol oynadığı ileri sürülmektedir (Scobie ve Wiseberg, 1981: 161). Puanlama sürecindeki öznel faktörlerin ve metodolojik unsurların daha şeffaf bir şekilde açıklanması veya revize edilmesi, değerlendirme süreçlerinin güvenilirliği konusundaki şüpheleri gidermek için önemli bir adım olabilir. Şeffaflığın artırılması, özellikle puanlama sürecinde yer alan kişilerin kimliklerinin açıklanması, metodolojik unsurların detaylı bir şekilde paylaşılması ve değerlendirme kriterlerinin daha geniş bir topluluk tarafından anlaşılabilir hale getirilmesi açısından önemlidir. Bu, endekslerin oluşturulması sürecinin daha açık ve anlaşılır hale gelmesine katkı sağlamaktadır. FH'nin eleştirilere etkili bir şekilde yanıt vermesi, örgütün daha sağlam bir temele oturmasına ve misyonu doğrultusunda daha etkili bir şekilde hareket etmesine yardımcı olur. Bu tür bir şeffaflık, FH'nin uluslararası toplulukta, sivil toplum alanında daha geniş bir etkileşim ve işbirliği sağlamasına da katkıda bulunur.

Freedom House ve Metodolojisi

FH'nin metodolojisini açıklamak için üç aşama kullanmak uygun bir yaklaşım olabilir. Bu aşamalar; siyasi haklara ilişkin sorular, sivil özgürlüklere ilişkin sorular ve puanlama sistemidir. FH, ülkelerin özgürlük durumunu değerlendirmek için siyasi haklar ve sivil özgürlüklerle ilgili bir dizi soru kullanır.

FH'nin değerlendirme sürecinde, bir ülkenin siyasi haklar ve sivil özgürlükler alanında aldığı puanlar belirli bir aralıkta değerlendirilir. Bu puanlar, özgürlük düzeyini belirlemek için kullanılır ve belirli bir aralıktaki puanlar “özgür”, “kısmen özgür” veya “özgür değil” gibi kategorilere atanır. Örneğin bir ülke, siyasi haklardan 0 ila 40; sivil özgürlüklerden 0 ila 60 arasında puan alabilir. Bu iki alanın puanlarının ortalaması alınarak bir ülkenin genel özgürlük durumu belirlenir (Bradley, 2015: 37; Çiçek, 2021: 509).

FH'nin çalışmaları, siyasi haklar ile sivil özgürlükler olmak üzere iki ana kategoriye dayanır. Bu kategorilerin altında yer alan alt sorular, ülkelerin temel sorunlarına ışık tutabilir (Becker ve Vlad, 2015: 2). Analistler; saha araştırması yaparak, profesyonellerle görüşerek, sivil toplum örgütlerinin raporlarına başvurarak, yerel ve uluslararası medyadan yararlanarak veri toplarlar ve bu veriler üzerinden FH'nin 25 sorusuna cevap verirler. Daha sonra bu cevaplar; bölge uzmanları, akademisyenler, gazeteciler, davetli katılımcılar ve FH çalışanlarının katıldığı toplantılarda değerlendirilir (Schneider, 2014: 14; Brogi ve Parcu, 2018: 8). Her bir analist³, araştırma yaptığı ülkenin demokrasi raporunu bir taslak halinde hazırlar ve bu taslağı komisyona sunar. Komisyon, analistlerin hazırladığı taslakları değerlendirir ve değerlendirme sonucunda not verir. En son aşamada, analistlerin hazırladığı taslaklar “*Freedom in the World*” başlığıyla yayınlanır. Bu yayın, genellikle yıllık olarak güncellenir ve uluslararası topluluğa, gazetecilere, yöneticilere ve kamuoyuna ülkelerin özgürlük durumu hakkında bir perspektif sunar (Freedom House, 2018).

Siyasi Haklara İlişkin Sorular (0-40 Puan)⁴

Siyasal haklarla ilgili sorular, FH tarafından üç başlık altında gruplandırılmıştır. Bu başlıklar; (A) seçim süreci, (B) siyasi çoğulculuk ve katılım, (C) hükûmetin işleyişi şeklindedir. Her bir başlık, hem ana soruları hem de alt soruları içermektedir. Ancak çalışmanın hacmi dikkate alınarak sadece ana sorulara odaklanılmış ve alt sorulara yer verilmemiştir. Bu yaklaşım, çalışmanın kapsamının aşılmasının önüne geçmek amacıyla benimsenmiştir.

A. Seçim Süreci

- a1. Devlet ve/veya hükümet başkanı özgür ve adil seçimlerle seçilmekte midir?
- b2. Milletvekilleri/parlamenteler özgür ve adil seçimlerle seçilmekte midir?

3 Bradley'e (2015: 37) göre analistlerin temel rolleri, hazırladıkları taslak üzerinde yorum yapmaktan ve kendilerini haklı hissettikleri noktalarda yapılandırılmamış tartışmalara katılmaktan ibarettir. Bu nedenle analistler, gerçek indeksi oluşturan puanlamaya çok az katkı sunmaktadır.

4 Bu başlığa ilişkin alıntıların tümü Puddington'ın (2013) çalışmasına dayandığı için her bir alıntı özel olarak gösterilmemiştir.

c3. Seçim yasası adil midir?

B. Siyasi Çoğulculuk ve Katılım

- b1. Birey, özellikle marjinal siyasi partilere veya diğer politik gruplara dâhil olma hakkına ve güvencesine sahip midir? Ayrıca mevcut sistem, bu partilerin ya da grupların meclise girmesine imkân tanımakta mıdır?
- b2. Muhalefet partilerinin ciddi bir oy potansiyeli var mıdır ve buna bağlı olarak seçimler aracılığıyla güç kazanmaları mümkün müdür?
- b3. Bireyler siyasi tercihlerini; ordu, medya, parti, cemaat ve ekonomik oligarşiler vs. gibi grup veya yapılardan bağımsız biçimde belirlemede midir?
- b4. Kültürel, etnik, dinî ve mezhepsel topluluklar siyasi haklara ve seçimlerde fırsat eşitliğine sahip midir?

C. Hükûmetin İşleyişi

- c1. Demokratik bir seçimle başa gelen hükûmet başkanı, herhangi bir vesayete bağlı kalmadan hükûmetin politikalarını belirleyebilmekte midir?
- c2. Hükûmet, yolsuzluklara bulaşmış mıdır?
- c3. Hükûmet, seçmenlere karşı sorumluluk bilincinde midir, görevini şeffaflık ve açıklık ilkesine göre yürütmekte midir?

Sivil Özgürlüklere İlişkin Sorular (0-60 Puan)⁵

Sivil özgürlüklerle ilgili sorular, FH tarafından dört başlık altında gruplandırılmıştır. Bu başlıklar,⁶ (D) ifade ve inanç özgürlüğü; (E) örgütlenme hakları; (F) hukukun üstünlüğü; (G) kişisel özerklik ve bireysel haklar şeklindedir. Her bir başlık, hem ana soruları hem de alt soruları içermektedir. Ancak çalışmanın hacmi dikkate alınarak sadece ana sorulara odaklanılmış ve alt sorulara yer verilmemiştir. Bu yaklaşım, çalışmanın kapsamının aşılmasının önüne geçmek amacıyla benimsenmiştir.

D. İfade ve İnanç Özgürlüğü

d1. Özgür ve bağımsız medyada dinsel ve kültürel ifadenin diğer biçimleri yer almakta mıdır?

5 Bu başlığa ilişkin alıntılarının tümü Puddington'ın (2013) çalışmasına dayandığı için her bir alıntı özel olarak gösterilmemiştir.

6 Genellikle çalışmalarda yeni bir başlık açıldığında harf verme sistemi alfabetik sıralamaya göre yeniden yapılmaktadır. Ancak FH siyasi hakları A, B, C; sivil özgürlükleri ise D, E, F ve G şeklinde harf sistemine tabi tuttuğu için bu çalışmada da FH'nin metodu temel alınarak aynı yöntem takip edilmiştir.

- d2. Dinî kurumlar ve topluluklar, hem kamusal alanda hem de özel sektör ortamında kendilerini ifade etmede ve inançlarını yaşamada özgür müdür?
- d3. Akademik özgürlük var mı ve eğitim sistemi politik doktrinden bağımsız mıdır?
- d4. Açık ve özgür bir biçimde fikir tartışmaları yapılmakta mıdır?

E. Örgütlenme Hakları

- e1. Toplanma ve gösteri yapma özgürlüğü var mıdır?
- e2. Sivil toplum örgütleri bağımsız mıdır?
- e3. Bağımsız sendikalar, örgütler ve bunlara denk kuruluşlar var mıdır? Eğer varsa bunlar toplu sözleşmelerde etkili midir?

F. Hukukun Üstünlüğü

- f1. Yargı bağımsız mıdır?
- f2. Hukukun üstünlüğü ilkesi geçerli midir? Ordu ve polis, sivil siyasetin denetiminde midir?
- f3. Mevcut sistemi destekleyen veya sisteme muhalif olanlar için siyasi terör, yargısız infaz, sürgün ve işkence olayları mevcut mudur?
- f4. Yasalar ve politikalar toplumun tüm kesimlerine eşit şekilde uygulanmakta mıdır?

G. Kişisel Özerklik ve Bireysel Haklar

- g1. Vatandaşların seyahat, ikamet ve eğitim hakları güvence altında mıdır?
- g2. Vatandaşların mülk sahibi olma ve özel işletme kurma hakları korunmakta mıdır? Hükümet yetkilileri, güvenlik güçleri ve siyasi partiler; özel işletmelere baskı yapmakta mıdır?
- g3. Cinsiyet eşitliği, evleneceği adayı seçme özgürlüğü ve buna ilişkin sosyal güvenceler var mıdır?
- g4. Fırsat eşitliği var mıdır?

Puan, Derece ve Statüye İlişkin Durum

FH, siyasi haklar ve sivil özgürlükleri birbirinden ayrılmaz iki önemli alan olarak kabul eder. Bu anlayışa göre, siyasal haklar olmadan sivil özgürlüklerin eksik kalacağı ve sivil özgürlükler olmadan da siyasal hakların anlamsız hale geleceği belirtilir (Gastil, 1978: 7). Böylelikle FH, siyasal haklar ve sivil özgürlükleri kategorisini temel alarak ülkelerin demokrasi performansını değerlendirir.

Siyasi haklar, üç alt değişkene (A-seçim süreci; B- siyasi çoğulculuk ve katılım; C-hükümetin işleyişi); sivil özgürlükler ise dört alt değişkene (D-ifade ve inanç özgürlüğü; E-örgütlenme hakları; F-hukukun üstünlüğü; G-kişisel özerklik ve bireysel haklar) dayanmaktadır.

Siyasi haklar ve sivil özgürlükler bağlamında oluşturulan indeks, kontrol listesi sorularını temel alarak değerlendirme yapılmasına olanak sağlamaktadır. Kontrol listesindeki her bir soruya en düşük 0, en yüksek 4 puan verilerek ülkelerin özgürlük derecesi hesaplanmaktadır. Siyasi haklar skalasında 40-36 değer aralığı 1'e; 35-30 değer aralığı 2'ye; 29-24 değer aralığı 3'e; 23-18 değer aralığı 4'e; 17-12 değer aralığı 5'e; 11-6 değer aralığı 6'ya; 5-0 değer aralığı 7'ye denk gelmektedir (Puddington, 2013: 32).

Sivil özgürlükler skalasında ise 60-53 değer aralığı 1'e; 52-44 değer aralığı 2'ye; 43-35 değer aralığı 3'e; 34-26 değer aralığı 4'e; 25-17 değer aralığı 5'e; 16-8 değer aralığı 6'ya; 7-0 değer aralığı ise 7'ye denk gelmektedir (Puddington, 2013: 32). Siyasi haklar ve sivil özgürlüklerin puan skalası aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Freedom House'un Puanlama Sistemi 0-5		Siyasi Haklar Puanı						
		6-11	12-17	18-23	24-29	30-35	36-40	
Sivil Özgürlükler Puanı	60-53	PF	PF	PF	F	F	F	F
	52-44	PF	PF	PF	PF	F	F	F
	43-35	PF	PF	PF	PF	PF	F	F
	34-26	NF	PF	PF	PF	PF	PF	F
	25-17	NF	NF	PF	PF	PF	PF	PF
	16-8	NF	NF	NF	PF	PF	PF	PF
	7-0	NF	NF	NF	NF	PF	PF	PF

Kaynak (FreedomHouse,2021).Not:F=Free(Özgür);PF:PartlyFree(KısmenÖzgür);NF=NotFree(ÖzgürDeğil).

Ülkelerin demokratik seviyeleri, sivil özgürlükler ve siyasi haklar olmak üzere iki ölçüğe dayalı olarak belirlenir. Bu ülkeler, 1 ile 7 arasında bir ölçekte değerlendirilir ve 1 ile 2,5 arasındaki aralık *özgür*, 3 ile 5 arasındakiler *kısmen özgür*, 5,5'in üzerindeki ise *özgür değil* olarak kategorize edilir. Bu durum aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Siyasi Haklar (Political Rights) (PR)		Sivil Özgürlükler (Civil Liberties) (CL)	
Toplam Puan	Derece	Toplam Puan	Derece
40-36	1	60-53	1
35-30	2	52-44	2
29-24	3	43-35	3
23-18	4	34-26	4
17-12	5	25-17	5
11-6	6	16-8	6
5-0	7	7-0	7
PR ve CL'nin Ortalaması			
1-2,5		Özgür (Free)	
3-5		Kısmen Özgür (Partly Free)	
5,5-7		Özgür Değil (Not Free)	

İndeksin rakamsal değeri ile özgürlük durumu arasında ters orantı bulunmaktadır. İndeksin rakamsal değeri ne kadar düşükse özgürlük durumu o kadar yüksektir. Ayrıca rakamsal değerlerin yanındaki (+) veya (-) işaretleri, önceki yıla kıyasla arasındaki farkı olumlu veya olumsuz olarak gösterir. Bu işaretler aynı zamanda belirli bir önemi ya da endişe verici bir gelişmeyi vurgulamak için kullanılır (Gastil, 1978: 9-13). Konuyla ilgili aşağıda örnek bir tablo yer almaktadır:

Ülkeler	Siyasal Haklar	Sivil Özgürlükler	Özgürlük Durumu
Arjantin	6	6-	Özgür değil
Guatemala	3+	4	Kısmen özgür
İtalya	2	2-	Özgür

Sonuç olarak bir ülkenin özgür kategorisinde yer alması, o ülkenin belirli ölçütler açısından diğer ülkelerden daha yüksek bir puan aldığı anlamına gelmektedir (Geissel, Kneuer ve Lauth, 2016: 572; Doğanay, 2019: 47). Ancak bir ülkeye sadece sayısal bir puan vermek, o ülkedeki özgürlük durumu hakkında geniş bir anlayış sağlamak için yeterli olmayabilir. Çünkü özgürlük durumu, çok katmanlı ve boyutlu bir kavramdır. Bu yüzden yalnızca bir sayısal değerle ifade edilmesi, tüm nuansları ve karmaşıklıkları kapsaması açısından zordur. Sayısal puanlar genellikle belirli metrikler temelinde oluşturulur ve bu metrikler belirli bir veri kümesine dayanır. Bir ülkenin özgürlük durumunu tam olarak anlamak için daha fazla bağlam, yerel dinamikler ve toplumsal, kültürel, tarihsel faktörleri de içeren daha geniş bir değerlendirme gereklidir. Açıkçası, bilimsel bir ölçüm yapabilmek için çok sayıda değişkeni düşünmek, bu

değişkenleri standartlaştırmak, güvenilir ve geçerli verilere ulaşmak, objektif ve tarafsız bir metodoloji kullanmak gerekir. Her ülkenin benzersiz koşulları ve dinamikleri, birçok değişkenin standartlaştırılmasını ve karşılaştırılabilir hale getirilmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca siyasi haklar ve sivil özgürlüklerin basit bir şekilde tek bir sayısal değerde birleştirilmesi, eleştirmenler tarafından “şüpheli birleştirme tekniği” olarak kabul edilmektedir. Bu tür bir birleştirme, farklı unsurların ağırlıklarının ve etkilerinin kaybolmasına yol açmakta ve değerlendirmenin tam anlamıyla yeterli ve adil olmasını zorlaştırmaktadır (Coppedge vd. 2011: 249).

Tartışma

FH'nin sivil özgürlüklere ait soruları değerlendirirken *öznellik* ve *belirsizlik* içeren yönlerinin bulunduğunu ileri sürmek, sübjektif bir değerlendirmeyi kabul etmek anlamına gelmektedir. FH'nin bulgularının bir kısmının özne davranış içerdiğini, başka bir kısmının ise tarafsız olduğunu iddia etmesi potansiyel bir çelişkiyi yansıtmaktadır. Bu tür bir çelişki, değerlendirme sürecinin şeffaflık, nesnellik ve tutarlılık konularında soru işaretleri doğurmaktadır. Bu tür eleştirilere karşı, FH'nin açık ve şeffaf bir şekilde metodolojisini açıklaması, ölçütlerini net bir şekilde tanımlaması ve değerlendirme sürecindeki özne unsurları azaltmak için adımlar atması önem arz etmektedir. Bu yapıcı yaklaşım, kuruluşun tarafsızlık ve güvenilirlik ilkesine değer verdiğini göstermektedir (Schneir, 2014: 15).

FH'ye ilişkin eleştirel çalışmalar⁷ literatürde neredeyse yok denecek kadar azdır. Ancak bu çalışmalardan biri, puanların belirli siyasi paradigmayı yansıttığı iddiasını ortaya koyarak değerlendirmelerin ideolojik doğasını eleştirel bir bakış açısıyla incelemektedir (Giannone, 2010: 68-69). Armstrong II, FH'nin amacına uygun davranıp davranmadığını değerlendirmek için faktör analizi ve örtük sınıf analizi (*factor analysis and latent class analysis*)⁸ yöntemlerini kullanarak kurumun şeffaflığını test etmiştir. Çalışmada, FH metodolojisinin şeffaflık açısından zayıf olduğu, birçok bilgiyi gizlemeye ve manipüle etmeye uygun bir şekilde tasarlandığı sonucuna ulaşmıştır (2011: 653). Munck ve Verkuilen ise FH'nin değerlendirme süreçlerine ilişkin kodlama kurallarını sağlamadığını, kullanılan bilgi kaynaklarını yeterince tanımlamadığını,

7 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. (Banks, 1960; Gastil, 1978; Bollen, 1980, 1993; Adcock ve Collier, 2001; Munck ve Verkuilen, 2002; Boese, 2019).

8 Faktör analizi, bir dizi gözlemin altında yatan yapıyı ortaya çıkarmak için kullanılan bir yöntemdir. Bu analiz, FH'nin değerlendirme süreçlerinde hangi faktörlerin belirleyici olduğunu ve bu faktörlerin nasıl bir yapı oluşturduğunu anlamak için kullanılabilir (Rummel, 1967). Örtük sınıf analizi ise gizli veya örtük değişkenlerin varlığını belirlemek ve bu değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için kullanılan bir yöntemdir (Eshima, 2022).

ayrıştırılmış verileri bağımsız akademisyenlere sunmadığını ve şeffaflık düzeyinin yetersiz olduğunu saptamıştır (2002: 21).

Gastil'in FH'den ayrıldıktan sonra "akademik kitaplara ek olarak sezgileri-me dayanarak FH'nin veri tabanını hazırladım" şeklindeki ifadesi önemli tartışmalara yol açmıştır (1990: 26). Ayrıca FH Başkanı Michael Abramowitz'un "Freedom House Özgürlük Araştırması, dış politikanın öncelikli alanlarının belirlenmesinde her zaman *argüman* üretmelidir" (Bradley, 2015: 36, 55) ve FH İcra Direktörü Mark P. Lagon'un "ABD'nin stratejik ve ekonomik çıkarları, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi ile ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır" (Lagon, 2015: 2) şeklindeki açıklamaları, FH'nin değerlendirme süreçleri hakkında bazı soru işaretlerini akla getirmektedir.

Giannone, "*Political and Ideological Aspects in the Measurement of Democracy: The Freedom House Case*" adlı çalışmasında FH'nin verilerinin siyasi açıdan tarafsız bir zaman serisi sunmadığına ve dolayısıyla araştırma ve politika alanında çapraz zaman analizleri için kullanımlarının şüpheli olduğuna dair bulgulara ulaşmıştır (2010: 68). Bu bulgular, FH'nin demokrasi ölçümlerinin siyasi etkilere maruz kalabileceği veya belirli siyasi eğilimleri yansıtabileceği endişesini ortaya koymaktadır. Siyasi etkilerin değerlendirme süreçlerine doğrudan veya dolaylı olarak müdahale etmesi, ölçümlerin güvenilirliği ve objektifliği açısından önemli bir sorundur. Högström, "*Does the Choice of Democracy Measure Matter? Comparisons between the Two Leading Democracy Indices, Freedom House and Polity IV*" adlı çalışmasında FH ve Polity IV gibi iki demokrasi indeksini karşılaştırarak, FH'nin bazı ülkeleri kayırarak değerlendirdiğini ve bu nedenle Polity IV'den farklı sonuçlara ulaştığını belirtmiştir (2013: 218). Bu tür bir kayırma, demokrasi ölçümlerinin tarafsız ve objektif olma ilkesine aykırılık teşkil etmekte ve karşılaştırmalı analizlerde güvenilir sonuçlara ulaşmayı zorlaştırmaktadır.

FH'nin küresel gösterge olarak kabul edilmesi, tarihsel süreçte geliştirdiği politik ve ideolojik bağlama atfedilebilir. Küresel göstergelerin genellikle devletleri ulusal sınırların ötesinde ölçülebilir ve karşılaştırılabilir hale getirerek değerlendirmeye çalıştığı bir gerçektir. Bu tür göstergeler, karar vericilere yönelik genel bir bakış açısı sağlamak amacı taşımaktadır. Ancak bu tür göstergelerin eksik ve yetersiz olması, yanıltıcı sonuçlara yol açmaktadır (Geissel, Kneuer ve Lauth, 2016: 574). FH'nin arşivlerinden elde edilen tarihsel kanıtlar, göstergenin büyük ölçüde kendi kurumsal kimliğini ve itibarını güçlendirme amacıyla üretildiği iddiasını desteklemektedir (Bradley, 2015). Ayrıca birçok gazeteci, yazar, akademisyen, politikacı, uluslararası örgüt, sivil toplum kuruluşu ve hükümet temsilcisi, ülkelerin demokratik performansını değerlendir-

mek/izlemek ve düşük puan alan bölgelerdeki insan hakları ihlallerini öğrenmek için FH'nin göstergelerine başvurmaktadır (Giannone, 2010: 90).

1940'lı yılların sonunda başlayıp 1950'li yılların sonuna değin ABD'de yaşanan fakat farklı düşünen gruplar, özellikle komünistler, ABD'nin güvenliğine tehdit olarak görülmüştür (Freedom House, 2018). Bu dönemde, Soğuk Savaş'ın etkisi altında komünizmle ilişkilendirilen kişilere karşı büyük bir anti-komünist kampanya yürütülmüştür. Bu kampanya sürecinde birçok sanatçı, entelektüel, kamu görevlisine komünist bağlantıları olma şüphesiyle iftira atılmış ve sivil özgürlükleri kısıtlanmıştır.

FH'nin özgürlüklerin yaygınlaştırılması çabalarının altında ideolojik bir motivasyon olduğu ileri sürülmektedir. Bollen ve Paxton'un çalışması, FH'nin sistemli bir şekilde Hristiyan ve Batılı ülkeleri desteklediğine ve Müslüman ve Marksist-Leninist ülkeleri olumsuz olarak kodladığına dair bulgular içermektedir (2000).⁹ FH'nin kodlama standartlarını değiştirme iddiası doğruysa örgütün, siyasi kaygılardan etkilendiği ve dolayısıyla itibarını sarstığı söylenebilir. Ayrıca kurallar açık ve şeffaf bir şekilde belirlenmezse, değerlendirme sürecindeki öznel faktörlerin ve potansiyel önyargıların etkisi de artabilir (Mainwaring, Brinks ve Pérez-Linán, 2001: 53).

FH'nin demokrasi indeksi, siyasi özgürlüklere ve sivil haklara daha çok, sosyo-ekonomik haklar ve grup özerkliği gibi konulara daha az vurgu yapmaktadır. Bu durum, indeksin demokrasiyi sadece siyasi süreçlerle sınırlı bir şekilde değerlendirdiği ve diğer önemli unsurları ihmal ettiği eleştirilerine yol açmaktadır. Eleştiriler¹⁰, demokrasi indekslerinin daha kapsamlı ve çok boyutlu bir perspektife sahip olması gerekliliğini vurgulayarak, demokrasinin sadece siyasi süreçlerle değil, aynı zamanda toplumun genel refahını ve adaletini içeren bir anlayışa dayanması gerektiğini savunmaktadır (Denk, 2013: 3458, 3462). Buna ek olarak sosyal, ekonomik ve kültürel haklar; bireylerin yaşam standartlarını yükseltme, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim gibi temel ihtiyaçları karşılama konusunda önemlidir. Bireylerin sadece politik haklarla değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik haklarla birlikte ele alındığında gerçek anlamda özgür olabileceklerine dair yaygın bir kanaat bulunmaktadır. Bu haklar, toplumsal adaletin ve eşitliğin sağlanmasına

9 Müslüman ve Marksist-Leninist ülkelerin gerçek demokrasi standartlarından uzak olduğu inkar edilemez. Ancak FH'ye göre, söz konusu ülkelerin savaş öncesi ve sonrası durumlarında herhangi bir değişikliğin olmaması ama Hristiyan ve batılı ülkelerin durumlarında demokratik yönde değişimlerin bulunması akıllara soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Ayrıca Batı demokrasilerini destekleyen ya da İslam ülkelerinin değerlerini küçümseyen yaklaşım, hesaplamada sistematik hataya sahip olduğunu göstermektedir (Giannone, 2010: 73).

10 Demokrasi kavramının geniş bir tanımı kullanılıyorsa, bu tanımın nasıl belirlendiği ve hangi kriterlere dayandığı da eleştiri konularından biridir. Bu durum demokrasi indekslerinin güvenilirliği ve tarafsızlığı konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

yönelik temel unsurları içermektedir. Bu nedenle, özgürlüğü sadece serbest piyasa koşullarıyla sınırlamak, toplumsal adalet, eşitlik ve bireylerin temel ihtiyaçlarına erişim gibi önemli konuları göz ardı etmek anlamına gelmektedir (Bradley, 2015: 41).

Bir başka eleştiri, FH'nin özgürlük ve demokrasi değerlendirmelerinin, neoliberal politikaları destekleyerek ülkelerin ekonomileri, kültürleri ve siyasi yaşamları üzerinde etki kurmaya ve uluslararası sermaye sisteminin üretim yapılarına entegre etmeye yönelik olduğu yönündedir. Bu eleştiri, FH'nin değerlendirme kriterleri ve politika önerileri aracılığıyla neoliberal politikalara destek sağlayabileceği endişesini ifade etmektedir. Bu yüzden FH'nin belirli ekonomik politikalara ve serbest piyasa reformlarına öncelik verdiği veya bu politikaları teşvik ettiği iddiası eleştirilere konu olmaktadır (Parenti, 2002: 11).

Silver'in "*You Can Have Our Millions – But First You Must Pass Our Test*" başlıklı çalışması, ABD hükümetinin *dış yardım ajansı olarak kurulan Millennium Challenge Corporation*'in (MCC'nin) yaptığı büyük ölçekli hibeleri ve yardımları ele almaktadır. MCC'nin ekonomik özgürlüğe yatırım yapmayı taahhüt eden ülkelere mali yardımlarda bulunduğunu belirtmektedir. Ancak hangi ülkelerin mali yardım alacağını belirlenmesinde; FH, World Bank Group ve UNICEF gibi örgütler tarafından toplanan veriler önem arz etmektedir (Silver 2016). Belirtilen örgütlerin metodolojileri, kullanılan kriterler ve değerlendirme süreçleri dikkate alındığında, yardım alacak ülkelerin belirlenmesindeki objektiflik ve tarafsızlık konuları gündeme gelmektedir.

ABD'nin dış politika hedeflerini sürdüren *Millennium Challenge Corporation* ve *U.S. Agency for International Development* gibi kurumların demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi yolunda ilerleyen ülkelere ekonomik yardım sözü verirken FH'nin özgürlük değerlendirmelerini referans aldıkları öne sürülmektedir. Bu durum, FH'nin demokrasi, insan hakları ve özgürlük alanlarında gerçekleştirdiği değerlendirmelerin, uluslararası yardım politikaları üzerinde etkili bir rol oynayabildiğini ve bazı ülkelerin, bu değerlendirmeleri referans olarak ekonomik yardım alabildiğini göstermektedir. ABD hükümetleri, serbest piyasa ekonomisini teşvik eden ülkeleri desteklemekte ve FH'nin değerlendirmelerini ölçüt olarak yardımlarını yapmaktadır. Dolayısıyla bu tür yardımların adil bir şekilde yapılmadığına dair tartışmalar yaşanmaktadır (Finkel, Pérez-Liñán ve Seligson, 2007: 406, 413-415; Bradley, 2015: 52).

FH'nin demokrasi puanlarının bir çeşit ceza-ödül sisteminde geçerli bir kriter olduğu ve ABD'nin bunları kullanarak belirli ülkeleri finansal yaptırımlarla cezalandırdığı veya ödüllendirdiği belirtilmektedir. ABD'nin, özellikle İran, Küba, Libya, Somali, Suriye ve Kuzey Kore gibi ülkelere yönelik

finansal yaptırımlar uygulayarak onları uluslararası sistemden izole etmeye çalıştığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda, FH'nin demokrasi söylemi altında ABD'nin çıkarlarını öncelikli olarak ele aldığına dair bir eleştiri getirilmektedir. Eleştiri, FH'nin değerlendirmelerinin ABD'nin epistemik ve ideolojik temelde belirlenen çıkarlarına hizmet ettiği şeklinde öne sürülmektedir (Finkel, Pérez-Liñán ve Seligson, 2007: 403; Schneider, 2014: 15; Davis, Kingsbury ve Merry, 2015: 8).

“FH, Amerikan dış politikasıyla ilgili bilgi üretmek ve ABD'li siyasal karar vericilere yol göstermek için kurulmuştur” (Haass, 2002) ifadesi eğer doğrusa FH'nin, ABD'nin dış politika hedeflerine uygun olarak çalıştığı ve Amerikan politika yapıcılarına rehberlik etmek amacıyla kurulduğu öne sürülebilir. FH yetkilileri ve yönetim kurulu üyeleri, ABD hükûmetleriyle olan finansal bağımlılık düzeyi konusundaki endişelerini dile getirmelerine rağmen yine de ABD hükûmetlerinden büyük miktarda para almaktadırlar. Özellikle, bir sivil toplum kuruluşunun büyük bir finansman kaynağına bağımlı olması, bu kuruluşun bağımsız bir şekilde faaliyet gösterip gösteremeyeceği konusunda endişelere yol açmaktadır (Bradley, 2015: 43, 52). Eğer ABD hükûmetleri, FH'ye önemli bir finansman sağlıyorsa, bu durum, FH'nin karar alma süreçlerinde ve değerlendirmelerinde dış etkenlere karşı bir bağımsızlık ve tarafsızlık iddiasını zorlayabilir (Schneider, 2014: 13; Bradley, 2015: 43, 52; Davis, Kingsbury ve Merry, 2015: 6).

Ülkelerin ABD ile uyumlu politikalar izlemesi karşılığında dış yardımların kesilmemesi, darbelerin desteklenmemesi ve diplomatik yolların açık tutulması gibi şartlar, ABD'nin kendi politikalarını diğer ülkelere dayatarak hegemonyasını güçlendirmeye çalıştığı şeklinde yorumlanabilir. Bu tür şartlar, bazı ülkelerin iç işlerine müdahale olarak algılanabileceği ve bu ülkelerin egemenlik haklarına saygı gösterilmediği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla diplomatik baskılar veya dış yardımlara bağlı olan ülkelerin kendi politikalarını belirleme özgürlüklerinin sınırlı olabileceği görüşü ağırlık kazanmaktadır (Archibugi, 2006; Giannone, 2010: 75, 90; Steiner, 2016: 332).

ABD'nin FH aracılığıyla sadece siyasi sistemlere destek vermek veya baskı yapmakla kalmayıp aynı zamanda belirli ülkeleri işgal etme girişimlerinde bulunduğu iddiası oldukça ciddi bir suçlamadır. Eğer bu iddia doğrusa, ABD'nin dış politikalarının çok yönlü olduğu ve demokrasi teşvikinden askeri müdahalelere kadar geniş bir yelpazeyi kapsadığı söylenebilir (Bozbaş, 2017: 85). Parenti'nin görüşüne göre, ABD'nin Irak'ı işgal etmesi, demokrasi getirme vaadiyle yapılmış bir müdahalenin örneğini oluşturmaktadır. Parenti, demokrasi vaadi altında gerçekleştirilen müdahalelerin sıklıkla başka amaçlar

taşıdığını (2002: 22) ve ABD'nin FH aracılığıyla ülkelerin seçim süreçlerini izleyerek seçimlere müdahil olduğunu ileri sürmektedir (2002: 138). Buna ek olarak FH; Afrika, Latin Amerika, Güneydoğu Asya ve Ortadoğu'daki seçimlerde ABD yanlısı adaylara mali yardımlar yaptığını açıklamıştır. Bu tür açıklamalar, ABD'nin demokrasi teşvikini kullanarak belirli siyasi hedeflere ulaşma amacını yansıtmaktadır (Haass, 2002; Bradley, 2015: 59; Steiner, 2016: 331).

FH'nin ülkeler hakkında "uluslararası bir algı ve imaj" oluşturmak amacıyla demokrasi teorisi ile pratiği arasındaki bütünlüğü kesintiye uğrattığı ve kesintili kısmı da yeni argümanlarla desteklediği ileri sürülmektedir. Demokrasi teorisi genellikle özgürlük, eşitlik, katılımcılık gibi ilkeleri vurgulamakta, ancak uygulamada bu ilkelerin tam olarak yerine getirilmediği durumlar ortaya çıkabilmektedir (Schneider, 2014: 13). Örneğin Mısır'da halk demokratik yollarla Mursi'yi devlet başkanı seçmesine rağmen FH¹¹, yönetim ve halk arasında "ciddi bir kopukluğun" olduğunu ileri sürmüştür. Mursi'nin Mısır'ın ulusal, bölgesel ve küresel ilişkilerinde ABD politikalarını dikkate almadan hareket ettiği ve buna karşılık olarak ABD'nin Mursi yönetimini istikrarsızlaştırmak için bölgesel izolasyon ve ambargo uygulama politikası izlediği bilinmektedir (Joya, 2018: 15).

FH'nin yayınladığı raporlar aracılığıyla ülkelerin gündemlerini etkilemeye ve karar alıcılar üzerinde etkili olmaya çalıştığına dair bir eleştiri öne sürülmektedir. Bir ülkenin demokrasi düzeyinin eleştirilmesi veya övgü alması, iç ve dış politikada değişikliklere neden olabilir. Çünkü demokrasi konusunda yapılan değerlendirmelerin halk üzerinde psikolojik bir etki yaratma ve sivil toplumun faaliyetlerine yön verme potansiyeli vardır. Bu nedenle FH'nin, itibarsızlaştırmaya çalıştığı ülkelerde, özellikle azınlık haklarına odaklanması ve bu alanda çalışmalar yapması, değerlendirmelerin bir ideolojik amaç doğrultusunda yapıldığı iddiasını güçlendirmektedir.

Sonuç

Birçok araştırmacı ve sivil toplum kuruluşu için demokrasinin kalitesini sayısal verilerle ölçmek önemli bir konudur. FH, demokrasinin kalitesini ölçme konusunda oldukça tanınmış bir kuruluştur. FH, kendi geliştirdiği metodoloji ve veri setleriyle ülkelerin demokrasi durumunu analiz etmektedir. FH'nin kullandığı ölçüt, "politik haklar" (political rights) ve "sivil özgürlükler" (civil liberties), genellikle sayısal puanlarla ifade edilmekte ve ülkelerin demokratik

11 FH'nin; Mısır, İran ve Türkiye'nin darbe yönetimlerine yönelik taraflı bir üslup kullandığı görülmüştür. Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. (Herman ve Chomsky: 2012; Freedom House, 2014: 107; Freedom House, 1980: 170; Freedom House, 1998: 125).

düzeşini belirli bir hiyerarşiyeye tabi tutmaktadır. Bu hiyerarşi, özgürlüklerle ilgili gelişmeleri ve gerilemeleri anlamak, ülkeler arasındaki farkları görmek ve politika yapıcılara rehberlik etmek için kullanılmaktadır. FH'nin raporları; medya, sivil toplum ve politika yapıcıları arasında geniş bir etki yaratmaktadır.

FH, kâr amacı gütmeyen bir kurum olduğu için topluma hizmet etme, belirli bir amaca yönelik faaliyet gösterme, eğitim ve bilgi paylaşma gibi hedeflere odaklanabilir. Üstelik elde ettiği gelirleri faaliyetlerini sürdürmek ve hedeflerine ulaşmak için kullanabilir. Uzmanlık bilgisiyle ülkelerin siyasi süreçlerine katkıda bulunmayı ve mevcut yönetimi etkilemeyi hedeflemektedir. Bu tür bir amaç siyasi analiz, politika önerileri, toplumsal değişim, kamu politikaları veya benzeri konularda uzmanlığı olan kişilerin veya kurumların izlediği bir stratejidir. Ancak, bu tür etkileme çabalarının tarafsız, şeffaf ve demokratik değerlere uygun bir şekilde yapılması önemlidir.

Özgürlük ve güvenlik arasındaki denge, birçok ülkede karmaşık ve hassas bir konudur. ABD'de de bu dengeyi sağlama çabaları, genellikle birey ve devlet odaklı yaklaşım bağlamında ele alınmaktadır. Birey odaklı yaklaşımlar, bireylerin temel hak ve özgürlüklerine vurgu yapmaktadır ve devlet müdahalesini sınırlama eğilimindedir. Devlet odaklı yaklaşımlar ise toplumun genel güvenliğini ve kamu düzenini temel alarak bireylerin bazen özgürlüklerini kısıtlayabilir. Bu iki yaklaşım arasındaki gerilim; terörle mücadele, siber güvenlik tehditleri ve kamu güvenliği meseleleri gibi konularda özellikle belirgin hale gelmektedir. ABD'de *Patriot Act* gibi yasalar, bu dengeyi sürdürmeye yönelik çabaları temsil etmektedir ve bu tür yasalar, özgürlükleri sınırlandırarak güvenlik önlemlerini artırma amacını taşımaktadır. Dolayısıyla FH, özgürlük ve güvenlik konularında çeşitli teorik, epistemolojik ve metodolojik katkılarda bulunsa da aynı zamanda sübjektif değerlendirmelere de yer vermektedir. Bu durum FH'nin, ülkeler hakkında yanıltıcı bir imaj oluşturarak güvensizlik ortamı yaratmasına ve özgürlük ile güvenlik arasındaki ilişkiyi tartışmalı hâle getirmesine neden olmaktadır.

FH'nin demokrasi değerlendirmelerinde bilimsel bir temel kullanırken aynı zamanda belirli bir ideolojik ve politik bir bakış açısını da dikkate aldığı görülmektedir. Bu durum, değerlendirmelerin, belirli bir dünya görüşüne veya ideolojiye dayanan sübjektif yargılara da açık olabileceğini göstermektedir. Giannone'nin (2010: 72) ifadesine göre, bir demokrasiyi ölçme aracının politik ve ideolojik kaygılarla hareket edip etmediğini anlamak için aşağıdaki sorulara yanıt aramak yeterlidir: Bu kuruluş ne tür bir yapıya sahiptir? Nasıl finanse edilir ve faaliyet gösterir? Hangi amaçları güder? Uluslararası tartışmalara etkisi ne ölçüdedir? Bu soruların cevapları, bir demokrasiyi ölçme

aracının güvenilirlik, bağımsızlık, tarafsızlık ve objektiflik prensiplerine ne kadar uyduğu hakkında önemli ipuçları vermektedir.

FH'nin bazı ülkeleri sert bir şekilde eleştirip diğerlerini daha hafif geçiştirdiği veya değerlendirme kriterlerini belirlerken önyargılı olduğu iddia edilmektedir. Bu iddiayı öne sürenler, FH'yi belirli bir politik ajandayı ilerletmeye çalışmakla suçlamışlardır. Bu tür suçlamaların doğruluğunu saptamak için FH'nin raporlarını ve değerlendirmelerini dikkatlice incelemek, metodolojilerini anlamak ve farklı kaynaklardan gelen eleştirileri göz önünde bulundurmak gerekir. Ayrıca FH'nin farklı iletişim kanallarını (raporlar, makaleler, politika önerileri, sorunlara dair analizler yayınlamak; düzenli olarak televizyonlarda ve gazete röportajlarında görünmek; web sayfalarında içerik üretmek) kullanarak birçok toplumun ve ülkenin politik yönünü etkileme amacı taşıdığı söylenebilir. Bu tür manipülasyon çabaları, demokratik süreçleri ve toplumsal dengeyi ciddi şekilde etkilemektedir.

Kaynakça

- Abelson, D. E. (2002). Think thanks and U.S. foreign policy: An historical perspective, *An Electronic Journal of the U.S. Department of State*, 7(3), 9-12.
- Adcock, R. and D. Collier (2001). Measurement validity: A shared standard for qualitative and quantitative research, *The American Political Science Review*, 95(3), 529-546.
- Archibugi, D. (2006). Can democracy be exported? https://www.opendemocracy.net/en/democracy_exported_4052jsp/, Erişim tarihi 12.08.2021.
- Armstrong II, D. A. (2011). Stability and change in the freedom house political rights and civil liberties measures, *Journal of Peace Research*, 48(5), 653-662.
- Aslan, S. (2010). Sivil toplum ve demokrasi, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 357-374.
- Banks, A. S. (1963). *Cross-polity time-series data*, Cambridge: MIT Press.
- Becker, L. B. and T. Vlad (2015). Methodological issues in measuring media freedom in a global context, (*Presented to the International Communication Association, Puerto Rico*), 1-36.
- Boese, Vanessa A., (2019). How (not) to measure democracy. *International Area Studies Review*, 22(2), 95-127.
- Bollen, Kenneth A. (1993). Liberal democracy: Validity and method factors in cross-national measures. *American Journal of Political Science*, 37(4), 1207-1230.
- Bollen, Kenneth A., (1980). Issues in the comparative measurement of political democracy. *American Sociological Review*, 45(3), 370-390.
- Bollen, Kenneth A., and Pamela Paxton (2000). Subjective measures of liberal democracy. *Comparative Political Studies*, 33(1), 58-86.
- Bozbaş, Gökhan (2017). Batı'nın demokrasi paradoksu, 'demokratik darbe' kavramsallaştırması ve 15 Temmuz darbe kalkışması. Bengül Güngörmez ve Mahmut Hakkı Akın (Ed.). *Akademik'in Gözünden 15 Temmuz 'Darbe Taammüden Öldürür'* içinde, Ankara: Kadim Yayınları.

- Bradley, C. G. (2015). International organizations and the production of indicators: The case of freedom house. Sally Engle Merry, Kevin E. Davis, Benedict Kingsbury (Ed.). *The Quiet Power of Indicators: Measuring Governance, Corruption, and Rule of Law*, (ss. 27-74). New York: Cambridge University Press.
- Brogi, Elda and Pier Luigi Parcu (2018). "A comparison of a new index based on the media pluralism monitor with some other indices ranking freedom of expression. *European University Institute*, 1-18.
- Coppedge, Michael ve diğerleri (2011). Conceptualizing and measuring democracy: A new approach. in *Perspectives on Politics* 9(2), 247-267.
- Çiçek, Ali (2021). Türk dünyasında demokrasi: İndekslerin karşılaştırılması. Haluk Cömertoğlu (Ed.). *Al Farabi 10th International Conference on Social Sciences Proceeding Book*, 505-514, https://www.researchgate.net/publication/357811934_TURK_DUNYASINDA_DEMOKRASI_INDEKSLERIN_KARSILASTIRILMASI, erişim tarihi 15.10.2022.
- Davis, Kevin E., Benedict Kingsbury, and Sally Engle Merry (2015). Introduction: The local-global life of indicators: law, power, and resistance. Sally Engle Merry, Kevin E. Davis, Benedict Kingsbury (Ed.). *The Quiet Power of Indicators: Measuring Governance, Corruption, and Rule of Law* In, (s. 1-26). New York: Cambridge University Press.
- Denk, Thomas (2013). How to measure polyarchy with freedom house: a proposal for revision. *Quality @ Quantity International Journal of Methodology*, 47(6), 3457-3471.
- Doğanay, Muharrem Akın (2019). *Gelişmekte olan ülkelerde kurumlar ve ekonomik büyüme: Dinamik panel veri analizi*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Ertugay, Fatih (2006). "Medeniyetin inşasında 'epistemik topluluklar'-üstünlük iddiası ve sömürü ilişkisi: Antik Yunan üzerinden bir değerlendirme". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 27-43.
- Eshima, Nobuoki (2022). *An introduction to latent class analysis: methods and applications*. Singapore.
- Finkel, Steven E., Aníbal Pérez-Liñán, and Mitchell A. Seligson (2007). The effects of u.s. foreign assistance steven on democracy building, 1990-2003. *World Politics*, 59(3), 404-438.
- Freedom House (2010). *Freedom in the World 2010*, USA: Washington.
- Freedom House (2011). *Freedom in the World 2011*, USA: Washington.
- Freedom House (2012). *Freedom in the World 2012*, USA: Washington.
- Freedom House (2013). *Freedom in the World 2013*, USA: Washington.
- Freedom House (2014). *Freedom in the World 2014*, USA: Washington.
- Freedom House (2015). *Freedom in the World 2015*, USA: Washington.
- Freedom House (2016). *Freedom in the World 2016*, USA: Washington.
- Freedom House (2017). *Freedom in the World 2017*, USA: Washington.
- Freedom House (2018). *Freedom in the World 2018*, USA: Washington.
- Freedom House (2019). *Freedom in the World 2019*, USA: Washington.
- Freedom House (2020). *Freedom in the World 2020*, USA: Washington.
- Freedom House (2021). *Freedom in the world research methodology*. <https://freedomhouse.org/reports/freedom-world/freedom-world-research-methodology>, Erişim tarihi 12.01.2021.

- Freedom House Inc. (2023). <https://projects.propublica.org/nonprofits/organizations/131656647> (Erişim tarihi 7.12.2023).
- Gastil, Raymond D., (1978). *Freedom in the world: political rights and civil liberties*, 1978. New York: Freedom House.
- Gastil, Raymond D., (1990). "The Comparative Survey of Freedom: Experiences and Suggestions", *Studies in Comparative International Development*, 25(1), 25-50.
- Geissel, Brigitte, Marianne Kneuer and Hans-Joachim Lauth (2016). "Measuring the quality of democracy: introduction". *International Political Science Review*, 37(5), 571–579.
- Giannone, Diego (2010). Political and ideological aspects in the measurement of democracy: the freedom house case. *Democratization*, 17(1), 68-97.
- Gramsci, Antonio (1992). *Selections from the prison notebooks*. New York: International Publishers.
- Guilhot, Nicolas (2005). *The democracy makers: Human rights and international order*. New York: Columbia University Press.
- Haass, Richard N., (2002) "Think tanks and u.s. foreign policy: a policy-maker's perspective. <https://2001-2009.state.gov/s/p/rem/15506.htm>, (Erişim tarihi 02.08.2020).
- Herman Edward S., ve Noam Chomsky (2012). *Rızanın imalatı: kitle medyasının ekonomi politikası*. (Çev. Ender Abadoğlu), 2. Baskı, İstanbul: bgst Yayınları.
- Holtz-Bacha, Christina (2004). "What is 'good' press freedom? the difficulty of measuring freedom of the press worldwide. *International Association for Media and Communication Research (IAMCR)*, 1-15.
- Högström, John (2013). "Does the choice of democracy measure matter? Comparisons between the two leading democracy indices, Freedom House and Polity IV". *Government and Opposition*, 48(2), 201221.
- Joya, Angela, (2018). The military and the state in egypt: Class formation in the post-arab uprisings. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 1-21.
- Lagon, Mark P., (2015). *U.S. Interests in Human Rights: Leveraging Prudent Policy Tools*. Written Testimony by Mark P. Lagon.
- Lipset, Seymour Martin (1959). Some social requisites of democracy: economic development and political legitimacy. *American Political Science Review*, 53(1), 69-105.
- Mainwaring, Scott, Daniel Brinks and Aníbal Pérez-Linán (2001). Classifying political regimes in latin america, 1945–1999. *Studies in Comparative International Development*, 36(1), 37-65.
- Munck, Gerardo L., and Jay Verkuilen (2002). Conceptualizing and measuring democracy: evaluating alternative indices. *Comparative Political Studies*, 35(1), 5–34.
- Parenti, Michael (2002). *İmparatorluğa hayır: Abd'nin küresel hegemonyasının içyüzü*, (Çev. Serpil Demirci ve İbrahim Yıldız), Ankara: Ütopya Yayınları.
- Puddington, Arch (2013). *Freedom in the world 2013: democratic breakthroughs in the balance*, https://freedomhouse.org/sites/default/files/FIW%202013%20Booklet%20-%20for%20Web_0.pdf, Erişim Tarihi 18.12.2018.
- Robinson, William I. (1996). *Promoting polyarchy: Globalization, U.S. intervention, and hegemony*. New York: Cambridge University Press.
- Rummel, R. J. (1967). Understanding factor analysis. *Conflict Resolution*, 11(4), 444-480.

- Schneider, Laura (2014). *Media freedom indices-what they tell us-and what they don't*, Deutsche Welle Akademie.
- Scobie, Harry M. and Wiseberg, Laurie S., (1981). Problems of comparative research on human rights. Ved P. Nanda, James R. Scarritt, and George W. Shepherd (Ed.). *Global human rights: public policies, comparative measures, and ngo strategies* In, (s. 147-171), Boulder: Westview Press.
- Silver, Marc (2016). You can have our millions — But first you must pass our test. *NPR*.
- Steiner, Nils D., (2016). Comparing freedom house democracy scores to alternative indices and testing for political bias: are us allies rate as more democratic by freedom house? *Journal of Comparative Policy Analysis*, 18(4), 329-349.
- Tsygankov, Andrei P. and David Parker (2015). The securitization of democracy: freedom house ratings of russia. *European Security*, 24(1), 77-100.
- Zerndt, Emily A., (2016). *The House that Propaganda Built: Historicizing the Democracy Promotion Efforts and Measurement Tools of Freedom House*. For the Degree of Doctor of Political Science Western Michigan University.